

Nota voor burgemeester en wethouders

Team
DEV-BLD

Onderwerp

Toekomst V(S)O Deventer

1- Notagegevens		2- Bestuursorgaan	
Notanummer	2021-001820	☒ B & W	06-07-2021
Datum	17-06-2021	☐ Raad	--
Programma:		☐ Burgemeester	--
09 Jeugd en onderwijs		College van B & W	
Portefeuillehouder Weth. Rorink		- Burgemeester	- Weth. Grijsen
		- Weth. De Geest	- Weth. Verhaar
		- Weth. Walder	- Weth. Rorink

Besluitenlijst	d.d.	d.d.	d.d.
☐ Akkoordstukken	--	☒ Openbaar	06-07-2021
		☐ Besloten	--

Routing	d.d.	par.	
wethouder	30-06-2021	☐ adj.secr.	--
programmamanager	30-06-2021	☒ gem.secr.	30-06-2021
		BIS Openbaar	
		Status	Definitief 2021-07-07

Bijlagen

Visiedocument voortgezet (speciaal) onderwijs Deventer 2021-2025

B & W d.d.: 06-07-2021

Besloten wordt:

- 1 Kennis te nemen van het Visiedocument V(S)O Deventer en de ontwikkelingen passend onderwijs;
- 2 de raadsmededeling vast te stellen;
- 3 de stukken aan te bieden aan de raad;
- 4 de nota en het besluit openbaar te maken.

Financiële aspecten:

Financiële gevolgen voor de gemeente?	Nee
Begrotingswijziging	Nee

Voorstel openbaarmaking conform Wet Openbaarheid Bestuur (Wob)

- De nota en het besluit openbaar te maken
- De nota en het besluit openbaar te maken vergezeld van bijgaand persbericht
- De nota en het besluit openbaar te maken nadat

De nota en het besluit openbaar te maken, behalve...

Het besluit openbaar te maken, maar niet de nota, gelet op artikel:

De nota en het besluit niet openbaar te maken, gelet op artikel:

Kennisgeving/ Bekendmaking Awb

Kennisgeving (publicatie) conform Awb	Nee
Bekendmaking conform Awb	Nee

Toelichting

Inleiding

Het Samenwerkingsverband Voortgezet onderwijs Deventer heeft een visiedocument voor passend onderwijs opgesteld voor de periode 2021-2025. In deze visie is opgenomen dat er binnen vier jaar inclusiever en meer thuisnabij (VSO) onderwijs gerealiseerd is in Deventer. Op dit moment gaat er een grote groep kinderen buiten Deventer naar het VSO.

Passend onderwijs is een verantwoordelijkheid van het onderwijs. Er is overleg met gemeente over het ondersteuningsplan en de afstemming met de gemeentelijke taken voor preventie en jeugdzorg. Gemeente is verantwoordelijk voor onderwijshuisvesting.

Het visiedocument van het samenwerkingsverband, de verdere ontwikkeling van passend onderwijs in Deventer en de mogelijke betrokkenheid van een nieuw schoolbestuur zijn aanleiding om het college in kennis te stellen van het visiedocument en de ontwikkelingen passend onderwijs in Deventer.

Het advies is om daarnaast de gemeenteraad mee te nemen in het proces in de vorm van een informele sessie.

Passend onderwijs

Op 1 augustus 2014 werd de wet passend onderwijs van kracht. Met de invoering van passend onderwijs wil het Rijk bereiken dat:

- Alle kinderen een passende plek in het onderwijs krijgen;
- In principe een kind naar een reguliere school gaat en als dat niet kan, naar het speciaal onderwijs;
- Scholen meer mogelijkheden krijgen voor ondersteuning op maat;
- De mogelijkheden en de onderwijsbehoefte van het kind bepalend zijn, niet de beperkingen;
- Kinderen niet meer langdurig thuis komen te zitten.

Scholen in dezelfde regio werken samen in een samenwerkingsverband voor primair onderwijs of voor voortgezet onderwijs. Deze samenwerkingsverbanden zorgen ervoor dat er een passende plek is voor alle leerlingen in de regio.

Passend onderwijs in Deventer

Het Samenwerkingsverband VO Deventer (SWVD) omvat gemeente Deventer. Het Rijk financiert het samenwerkingsverband voor ondersteuning van scholen voor voortgezet onderwijs bij passend onderwijs. En daarnaast voor extra zware ondersteuning in voorgezet speciaal onderwijs. Het SWVD bestaat uit 5 schoolbesturen en volgt 5000 leerlingen in voortgezet onderwijs. In 2020 volgden 270 leerlingen speciaal onderwijs, 5,4% van het totaal.

Het samenwerkingsverband verdeelt de middelen over scholen op basis van een ondersteuningsplan voor 4 jaar. In dit plan staat hoe de ondersteuning in de regio geregeld is. De afgelopen periode zijn verschillende bestuurlijke overleggen geweest over passend onderwijs met de portefeuillehouder, het samenwerkingsverband en het Eddy Hillesum Lyceum (ook namens de school voor persoon lerren).

Locatie VSO Deventer

In Deventer is een kleine locatie voor speciaal voortgezet onderwijs (VSO) die valt onder het bestuur van Pluryn. De afgelopen jaren is door deze organisatie gezocht naar een schoolbestuur die deze locatie wil overnemen. St. Sotog is op dit moment in gesprek over een serieuze overname van de VSO locatie in Deventer. Zij hebben aangegeven de locatie in Deventer te willen behouden en ontwikkelen. Dit raakt onderwijshuisvesting en vraagt inmenging van de gemeente.

Verbinding met onderwijshuisvesting

Te gelijker tijd loopt het proces om samen met de schoolbesturen te komen tot een Integraal huisvestingsplan (IHP) voor primair- en voortgezet onderwijs. De locatie voor VSO in Deventer is tijdelijk gehuisvest aan de Splithofstraat. Dit was enkele jaren geleden een tijdelijke noodoplossing afgesproken met Pluryn. Op dat moment was er onduidelijkheid over het al dan niet voortzetten door Pluryn van de locatie VSO in Deventer. Daarna zijn verschillende partijen met Pluryn in gesprek geweest over een overname van deze

locatie. Omdat de duidelijkheid over het voortbestaan van de locatie ontbrak, is de tijdelijke situatie met betrekking tot de huisvesting in de Splithofstraat steeds verlengd. De locatie Splithofstraat is niet adequaat genoeg om voor VSO te behouden. Bij behoud van een locatie in Deventer komt er een onderwijshuisvestingvraag bij de gemeente. Deze ontwikkelingen krijgen een plek in het IHP.

Beoogd resultaat

Het college informeert de gemeenteraad met een raadsmededeling. En neemt kennis van het visiedocument van het Samenwerkingsverband Voortgezet (Speciaal) onderwijs Deventer.

Kader

Informatieplicht college naar gemeenteraad
Wet op het primair onderwijs

Argumenten voor en tegen

nvt

Extern draagvlak (partners)

Genoemde organisaties staan open voor een gesprek met raadsleden.

Financiële consequenties

geen

Aanpak/uitvoering

Verdere afstemming met betrokken organisaties over passend onderwijs.

RAADSMEDEDELING

Onderwerp Toekomst V(S)O Deventer

Mededelingennr	2021-001820	Portef.houder	Weth. Rorink
Team	DEV-BLD	BenW-besluit d.d.:	6 juli 2021

1. Inleiding: waarom deze mededeling

Ter informatie biedt het college u het visiedocument Voortgezet (Speciaal) Onderwijs Deventer 2021-2025 'Een passende en nabije plek voor alle leerlingen in Deventer' van het Samenwerkingsverband Voortgezet onderwijs.

2. Kader

- Informatieplicht van college aan de gemeenteraad.
- Onderwijshuisvesting.

3. Kern van de boodschap

Binnen vier jaar inclusiever en meer thuisnabij onderwijs voor kinderen in Deventer.

4. Nadere toelichting

Passend onderwijs in Deventer is van belang voor kinderen die met extra ondersteuning regulier onderwijs kunnen blijven volgen of die speciaal onderwijs nodig hebben.

Op 1 augustus 2014 werd de wet passend onderwijs van kracht. Met de invoering van passend onderwijs wil het Rijk bereiken dat:

- Alle kinderen een passende plek in het onderwijs krijgen;
- In principe een kind naar een reguliere school gaat en als dat niet kan, naar het speciaal onderwijs;
- Scholen meer mogelijkheden krijgen voor ondersteuning op maat;
- De mogelijkheden en de onderwijsbehoefte van het kind bepalend zijn, niet de beperkingen;
- Kinderen niet meer langdurig thuis komen te zitten.

Scholen in dezelfde regio werken samen in een samenwerkingsverband voor primair onderwijs of voor voortgezet onderwijs. Deze samenwerkingsverbanden zorgen ervoor dat er een passende plek is voor alle leerlingen in de regio.

Het Samenwerkingsverband VO Deventer (SWVD) omvat gemeente Deventer. Het Rijk financiert het samenwerkingsverband voor ondersteuning van scholen voor voortgezet onderwijs bij passend onderwijs. En daarnaast voor extra zware ondersteuning in voortgezet speciaal onderwijs.

Het SWVD bestaat uit 5 schoolbesturen en volgt 5000 leerlingen in voortgezet onderwijs. In 2020 volgden 270 leerlingen speciaal onderwijs, 5,4% van het totaal. Op dit moment gaat er een grote groep kinderen buiten Deventer naar het VSO. Het samenwerkingsverband heeft een visiedocument voor passend onderwijs opgesteld voor de periode 2021-2025. In deze visie is opgenomen dat er binnen vier jaar inclusiever en meer thuisnabij (VSO) onderwijs gerealiseerd is in Deventer.

Passend onderwijs is een verantwoordelijkheid van het onderwijs. De visie van het samenwerkingsverband heeft een relatie met onderwijshuisvesting. Dit is een verantwoordelijkheid van de gemeente.

In Deventer is een locatie voor Voortgezet speciaal onderwijs (VSO). Deze is tijdelijk gehuisvest aan de Splithofstraat. Op dit moment loopt het proces om samen met de schoolbesturen te komen tot een Integraal huisvestingsplan (IHP) voor primair- en voortgezet onderwijs. De tijdelijke locatie voor VSO is hier een onderdeel van. Enkele jaren geleden is deze tijdelijke noodoplossing afgesproken met Pluryn.

Op dat moment was er onduidelijkheid over het al dan niet voortzetten door Pluryn van de locatie VSO in Deventer. Daarna zijn verschillende partijen met Pluryn in gesprek geweest over een overname van deze locatie. Omdat duidelijkheid over het voortbestaan van de locatie ontbrak, is de tijdelijke situatie met betrekking tot de huisvesting in de Splithofstraat steeds verlengd. De locatie Splithofstraat is niet adequaat genoeg om voor VSO te behouden. Inmiddels is Pluryn in gesprek met St. Sotog over een overname van de locatie. Bij behoud van een locatie in Deventer door St. Sotog, komt er een onderwijshuisvestingvraag bij de gemeente. Deze ontwikkelingen krijgen een plek in het IHP.

Het college zou het op prijs stellen wanneer de agendacommissie van de raad een informele sessie of eventueel een raadstafel hierover wil organiseren.

**Samenwerkingsverband
Voortgezet Onderwijs Deventer**

Een passende en nabije plek voor alle leerlingen in Deventer

Voortgezet (Speciaal) Onderwijs Deventer 2021-2025

Versie: 19 april 2021 definitief

Inhoud

1. Aanleiding	2
1.1 Wat is Passend onderwijs?	2
1.2 Bekostiging passend onderwijs	2
2. Situatie in Deventer 2014-2020	3
3. Inclusiever onderwijs	5
3.1 Thuisnabij onderwijs.....	5
3.2 Aantal leerlingen VSO binnen/buiten Deventer.....	6
3.3 Cluster 3 en 4.....	7
4. Uitbreiding aanbod VSO in Deventer	9
4.1 Huisvesting	10
5. Thuiszitters	12
6. Advies	13
7. Verklaring afkortingen	14

1. Aanleiding

1.1 Wat is Passend onderwijs?

Op 1 augustus 2014 werd de wet passend onderwijs van kracht. Het doel van passend onderwijs is dat alle kinderen een plek krijgen op een school die past bij hun kwaliteiten en mogelijkheden. Met de invoering van passend onderwijs wil de overheid bereiken dat:

- Alle kinderen een passende plek in het onderwijs krijgen
- In principe een kind naar een reguliere school gaat en als dat niet kan, naar het speciaal onderwijs
- Scholen meer mogelijkheden krijgen voor ondersteuning op maat
- De mogelijkheden en de onderwijsbehoefte van het kind bepalend zijn, niet de beperkingen
- Kinderen niet meer langdurig thuis komen te zitten

Scholen in dezelfde regio werken samen in een samenwerkingsverband voor primair onderwijs of voor voortgezet onderwijs. De samenwerkingsverbanden zorgen ervoor dat er een passende onderwijsplek is voor alle leerlingen in de regio. Scholen voor regulier onderwijs moeten in ieder geval de basisondersteuning bieden. Dit is de ondersteuning aan leerlingen die alle scholen binnen het samenwerkingsverband (in de regio) bieden. De scholen in het samenwerkingsverband maken hierover onderling afspraken. Het gaat bijvoorbeeld om hulp voor leerlingen met dyslexie, aanpak (ter voorkoming van) gedragsproblemen en extra begeleiding aan leerlingen die een meer of minder dan gemiddelde intelligentie hebben. De school maakt een ontwikkelingsperspectiefplan voor alle leerlingen die begeleiding krijgen bovenop de basisondersteuning. Hierin beschrijft de school de onderwijsdoelen voor die leerling. Voor leerlingen met een zwaardere ondersteuningsbehoefte blijft het voortgezet speciaal onderwijs (VSO) beschikbaar. Om naar het VSO te kunnen gaan is een toelaatbaarheidsverklaring nodig van het samenwerkingsverband.

1.2 Bekostiging passend onderwijs

Elke school, zowel regulier als speciaal, krijgt een vast bedrag voor het onderwijs aan een leerling. Daarnaast krijgt een reguliere school via het samenwerkingsverband een deel van het landelijk budget voor (extra) ondersteuning. Dit gaat naar rato van het aantal leerlingen in het samenwerkingsverband. De samenwerkingsverbanden verdelen dit geld over de scholen in hun regio. Zo kunnen scholen de extra begeleiding van docenten en leerlingen betalen. Ook kunnen zij er extra leermateriaal mee aanschaffen.

Het samenwerkingsverband verdeelt het geld op basis van een ondersteuningsplan. In dit plan staat hoe de ondersteuning in de regio geregeld is. Door deze aanpak kunnen scholen in de regio beter rekening houden met de onderwijsbehoefte van de leerlingen op de verschillende scholen in de regio. Over dit ondersteuningsplan voert het samenwerkingsverband overleg met de gemeente. De overheid heeft het budget per samenwerkingsverband tussen 2015 en 2020 stapsgewijs aangepast. Met de invoering van passend onderwijs is het totale budget voor extra ondersteuning gelijk gebleven, maar wordt stapsgewijs herverdeeld. Doel is ervoor te zorgen dat elke regio naar verhouding evenveel geld krijgt. Dat gaat op basis van het totaal aantal leerlingen binnen een samenwerkingsverband. Elk samenwerkingsverband krijgt sinds 2020 nog financiering voor zware extra ondersteuning (VSO leerlingen) gebaseerd op 3,5 % van het totaal aantal leerlingen binnen het samenwerkingsverband.

2. Situatie in Deventer 2014-2020

Het Samenwerkingsverband VO Deventer omvat de gemeente Deventer en bestaat uit 5 schoolbesturen. Binnen ons samenwerkingsverband volgen ruim 5000 leerlingen voortgezet onderwijs. Het doel is om al deze leerlingen een zo passend mogelijke onderwijsplek te bieden, rekening houdend met hun specifieke ondersteuningsbehoefte. In de visie van het samenwerkingsverband vindt dit onderwijs zoveel mogelijk thuisnabij plaats en in of dichtbij het regulier onderwijs.

Voor de start van passend onderwijs, was de situatie in Deventer dat al jaren een groter aandeel van de leerlingen naar het VSO gaat dan het gemiddelde van Nederland. Het deelnamepercentage aan het VSO was in Deventer bij de invoering van passend onderwijs zelfs een van de hoogste van het land. Onderzoek destijds heeft hier geen duidelijke verklaring voor kunnen geven of een eenduidige oorzaak kunnen achterhalen.

De eerste jaren na de invoering van passend onderwijs daalde het deelnamepercentage gestaag, vooral omdat een tweetal vestigingen voor speciaal onderwijs in Deventer (De Bolster en De Ambelt) werden gesloten en het grootste deel van de leerlingen die hier naartoe gingen, met behulp van extra ondersteuning, naar het regulier onderwijs konden. Hierdoor daalde het deelnemerspercentage van 7,6% in 2012 naar 4,7% in 2017. Het percentage nam in 2018 en 2019 weer toe naar 5,8%. De telling van oktober 2020 laat weer een daling zien van het aantal leerlingen dat speciaal onderwijs volgt: op dit moment volgen zo'n 270 leerlingen in Deventer speciaal onderwijs, 5,4% van het totaal aantal leerlingen voortgezet onderwijs. Deze daling is vooral te danken aan een verbetering van de basisondersteuning en aan nieuwe initiatieven die gestart zijn. We zullen enkele hiervan nader toelichten. Hierdoor hoeven minder leerlingen vanuit het regulier onderwijs verwezen te worden naar het speciaal onderwijs.

Binnen Deventer is er veel in beweging als het om passend onderwijs gaat. De laatste jaren zijn een aantal initiatieven ontplooid die erop gericht zijn om meer leerlingen in staat te stellen regulier onderwijs te volgen. En dit lijkt, gezien het weer dalende deelnemerspercentage, vruchten af te werpen. Hieronder - niet uitputtend - een aantal ontwikkelingen:

- Integratie Klassen Met Expertise (KME) in de vernieuwde onderbouw op De Marke. De leerlingen die in het verleden vanwege hun ondersteuningsbehoefte bij de KME zaten, zijn sinds dit schooljaar ingepast in de nieuwe onderbouwstructuur op De Marke.
- C-klas op Arkelstein: dit is een samenwerking tussen praktijkonderwijs en VSO de Linde waardoor leerlingen die voorheen naar VSO de Linde gingen nu naar het praktijkonderwijs gaan.
- Expertisepunt-plus op de Boerhaave: in samenwerking met het Gentiaan College Apeldoorn krijgen leerlingen havo / vwo met internaliserende ASS-problematiek extra ondersteuning en worden ze met gerichte coaching voorbereid op het volgen van onderwijs zonder extra ondersteuning.
- Komst van de School voor Persoonlijk Onderwijs (SvPO). Sinds 2018 is er, naast het Ety Hillesum Lyceum, een tweede school voor regulier onderwijs binnen Deventer: de SvPO. Deze school (havo/vwo) profileert zich door kleine klassen en een overzichtelijke structuur zonder bijzondere zorgvoorzieningen.
- Kortere en directere lijnen in de overgang tussen PO en VO: tot vorig schooljaar verliepen aanvragen voor arrangementen (o.a. Expertisepunt, KME, plusklas) via het samenwerkingsverband VO. De vraag naar extra ondersteuning wordt nu rechtstreeks opgepakt tussen de basisschool en de betreffende VO-locatie. Dankzij dit rechtstreekse contact tussen PO en VO krijgen beiden goed zicht op mogelijkheden en grenzen en (mogelijke) doorontwikkeling van de ondersteuning.
- Sinds schooljaar 2020-2021 worden jeugdhulpverleners van Team Toegang Jeugd ingezet binnen het voortgezet onderwijs. Zij kunnen ambulante ingezet worden op school en dragen samen met

de ondersteuningscoördinatoren verantwoordelijkheid voor een goede verbinding tussen onderwijs en zorg.

- Beweging van ondersteuning om de klas naar ondersteuning in de klas. Er wordt geïnvesteerd in het vergroten van de handelingsbekwaamheid van docenten middels coaching en training (bijvoorbeeld: 'geef me de vijf', GOM, mentoraat, ASS-belevingscircuit).
- Start met M@ZL: Medische Advisering van de Ziekgemelde Leerling. Dit is een op ervaring gestoelde methodiek om proactief te reageren op ziekteverzuim. Het gaat hierbij om geoorloofd verzuim waarbij het risico bestaat dat dit omslaat naar ongeoorloofd verzuim. Jeugdartsen voeren deze interventie uit in samenwerking met de school en de leerplichtambtenaar. De school signaleert, mentoren worden extra geschoold en zijn beter in staat om signalen te herkennen en gesprekken met ouders/leerling te voeren, de jeugdarts adviseert en de leerplichtambtenaar is geïnformeerd en kan - waar nodig - handhaven.

Deze initiatieven en ontwikkelingen dragen eraan bij dat meer leerlingen regulier onderwijs kunnen volgen. Leerlingen die in het verleden vanwege hun ondersteuningsbehoefte naar het VSO gingen. De komende jaren willen de deelnemende besturen van het SWV deze lijn voortzetten. De ambitie is om ervoor te zorgen dat voor 2025 een nog hoger percentage leerlingen regulier onderwijs volgt: in plaats van de 270 leerlingen die in 2020 naar het VSO gaan, zouden dit er in 2024 maximaal 170 moeten zijn. Bij de huidige prognoses van leerlingenaantallen in het regulier onderwijs komt dat neer op een deelnemerspercentage speciaal onderwijs van 3,5%. Een toe- of afname van het totaal aantal leerlingen regulier onderwijs heeft effect op de hoogte van het aantal leerlingen in het VSO omdat het SWV vasthoudt aan een deelnemerspercentage speciaal onderwijs van maximaal 3,5% in 2024. Dit betekent een enorme uitdaging voor de komende jaren die alleen in nauwe samenwerking tussen alle partners – onderwijs, jeugdhulp, welzijn, gemeente en samenwerkingsverband – gerealiseerd kan worden. Vooral ook omdat de financiële middelen binnen het onderwijs beperkt zullen zijn.

De ontwikkeling van leerlingenaantallen in het speciaal onderwijs in Deventer over de jaren ziet er in schema als volgt uit:

Aantal VSO leerlingen SWV

Teldatum	1-10-2011	1-10-2012	1-10-2013	1-10-2014	1-10-2015	1-10-2016	1-10-2017	1-10-2018	1-10-2019	1-10-2020	1-10-2021	1-10-2022	1-10-2023	1-10-2024
cat. 1	320	350	346	329	289	235	213	229	263	245	215	185	155	149
cat. 2	5	4	3	2	3	4	6	9	13	17	17	17	17	15
cat. 3	18	19	18	23	21	27	25	21	12	5	5	5	5	6
Totaal	343	373	367	354	313	266	246	259	288	267	237	207	177	170
	7,10%	7,64%	7,43%	7,05%	5,99%	5,06%	4,65%	5,05%	5,75%	5,43%	4,88%	4,25%	3,61%	3,47%

Bovenstaande initiatieven worden in de komende jaren verder doorontwikkeld en dit gaat zeker bijdragen aan passend onderwijs voor meer leerlingen in een reguliere onderwijssetting. Uit bovenstaand schema wordt duidelijk dat de wens is om in de komende jaren het aantal leerlingen dat naar het speciaal onderwijs gaat met 30 leerlingen per jaar te laten dalen. Het is de vraag of de genoemde maatregelen hiervoor voldoende zullen zijn. De eerste ervaringen tonen weliswaar aan dat er met inventiviteit, scholing, coaching en samenwerking veel mogelijk is, toch lopen verschillende locaties op dit moment al tegen hun grenzen aan. Investeren in de professionaliteit van alle betrokken medewerkers blijft natuurlijk cruciaal, desalniettemin wordt nu al een hoge werkdruk ervaren, terwijl de financiële ruimte om te investeren beperkt is.

3. Inclusiever onderwijs

Onderwijsinnovatie, een andere cultuur en een omslag in denken en handelen zal hoe dan ook nodig zijn om de ambities te realiseren. Om die reden is door het bestuur van het SWV Deventer een stuurgroep 'inclusiever onderwijs' ingesteld. Voorzitter is de directeur van het SWV en daarnaast participeren vertegenwoordigers van het Etty Hillesum Lyceum, De Onderwijsspecialisten, Pluryn en een beleidsadviseur van de gemeente Deventer in de stuurgroep. Opdracht is om met voorstellen te komen zodat middels samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs meer leerlingen regulier onderwijs kunnen volgen. Onder de stuurgroep ressorteren drie projectgroepen, gekoppeld aan de verschillende niveaus (Praktijkonderwijs, VMBO (basis/kader) en TL / havo / vwo). Aan hen is gevraagd om bestaande praktijken binnen Etty Hillesum Lyceum verder te ontwikkelen en perspectieven voor de langere termijn te schetsen.

Aan de projectgroepen zijn twee vragen gesteld:

- Wat hebben de leerlingen in de betreffende leerlijn (Pro, VMBO, TL / H / V) nodig om succesvol te kunnen zijn binnen de scholen van Etty Hillesum Lyceum?
- En wat staat de scholen van het Etty Hillesum Lyceum te doen om te voldoen aan deze behoeften?

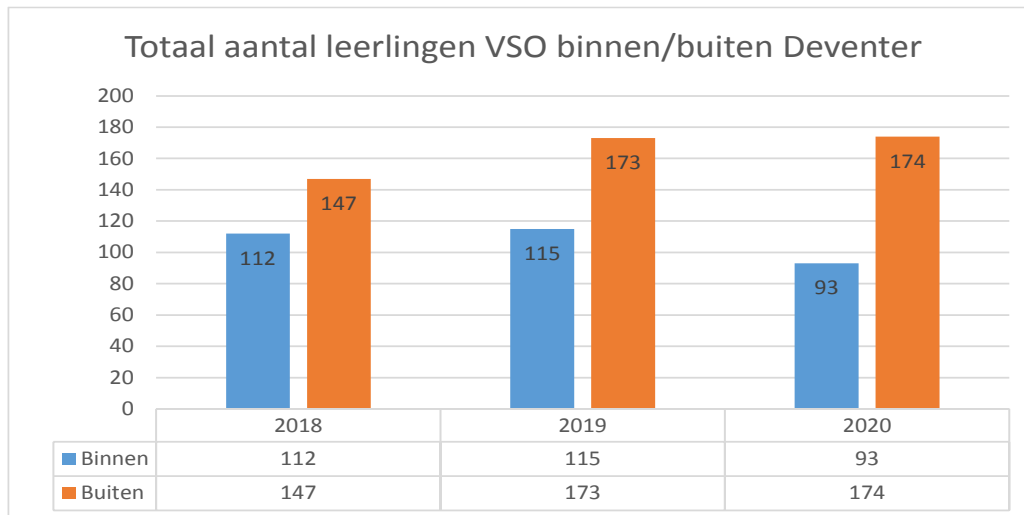
In de drie projectgroepen zitten vertegenwoordigers vanuit regulier onderwijs (Etty Hillesum Lyceum) en het speciaal onderwijs. De gedachte is dat door expertise vanuit VO en VSO te bundelen en dankzij integratie van kennis en ervaring er innovaties gerealiseerd worden die het mogelijk maken om voor een bredere groep leerlingen binnen de setting van regulier onderwijs in te spelen op de specifieke ondersteuningsbehoefte. De eerste stappen hierin zijn gezet maar dat moet nog verder uitgedacht en ingevuld worden. De verwachting is dat de drie projectgroepen rond de zomer met voorstellen komen en dat in het volgend schooljaar (2021-2022) gestart kan worden met de implementatie.

3.1 Thuisnabij onderwijs

Veel is dus in beweging en de verwachting dat er binnen het regulier onderwijs voor meer leerlingen passend onderwijs mogelijk is, is reëel. Tegelijkertijd weten we ook dat het niet mogelijk zal zijn om alle leerlingen een passende onderwijsplek te bezorgen in het VO. De verwachting is dat zo'n 3,5% van de leerlingen speciale vormen van onderwijs nodig zal blijven hebben. Willen we binnen vier jaar inclusiever en meer thuisnabij (VSO) onderwijs gerealiseerd hebben, dan vraagt dit dat we de komende jaren andere keuzes maken. Naast het doorontwikkelen van de huidige initiatieven zijn er meer en deels ook andere zaken nodig. Zoals het concreet maken van bedrijfsvoerings- en onderwijskeuzes, zodat hybride onderwijsvormen, een volwaardig VSO aanbod en voorzieningen om langdurige schooluitval te beperken in Deventer tot stand komen. Maar ook het huisvestingsvraagstuk vraagt nog nadere uitwerking en planvorming. Meer VSO-leerlingen thuisnabij -binnen Deventer- onderwijs bieden stelt immers ook eisen aan de beschikbaarheid van een fysieke leeromgeving. Dit vraagt om extra menskracht en middelen en verdergaande samenwerking met het VSO en de andere ketenpartners. Hieronder schetsen we daarvoor een perspectief.

3.2 Aantal leerlingen VSO binnen/buiten Deventer

Op dit moment is het zo dat het grootste deel van de leerlingen die in het VSO zitten buiten Deventer naar school gaan. Dagelijks stappen deze leerlingen in trein, bus, auto of taxi om naar hun school te reizen.

Bovenstaande tabel laat zien hoeveel leerlingen VSO onderwijs volgen binnen (blauw) en buiten de gemeente Deventer (oranje). De stand per 1 oktober 2020 laat zien dat het aantal leerlingen dat buiten Deventer speciaal onderwijs volgt ongeveer gelijk is gebleven (174), maar procentueel gestegen is. Deze stijging wordt veroorzaakt door de afname van het aantal leerlingen dat VSO binnen Deventer volgt. Per saldo neemt daarmee het percentage leerlingen dat VSO onderwijs volgt buiten Deventer toe. Deze leerlingen gaan in grote getale onder andere naar Zwolle (de Ambelt), Apeldoorn (Gentiaan College) of Hellendoorn (Elimschool). Het beschikbare onderwijsaanbod in Deventer bij VSO De Linde en VSO Deventer (voorheen Intermetzo) is voor deze leerlingen niet passend.

Niveau en leerjaar

Van de 174 leerlingen die buiten Deventer speciaal onderwijs volgen, is van de 90 leerlingen die voorgezet speciaal onderwijs volgen op de drie genoemde 'cluster 4'-scholen buiten Deventer (de Ambelt Zwolle, Gentiaan College Apeldoorn, Elimschool Hellendoorn) nagegaan op welk niveau en in welk leerjaar zij op dit moment onderwijs volgen:

Niveau¹

Niveau	Aantal ln
AMG	10
VMBO	57
Havo	21
VWO	1
Entree MBO	1
Totaal	90

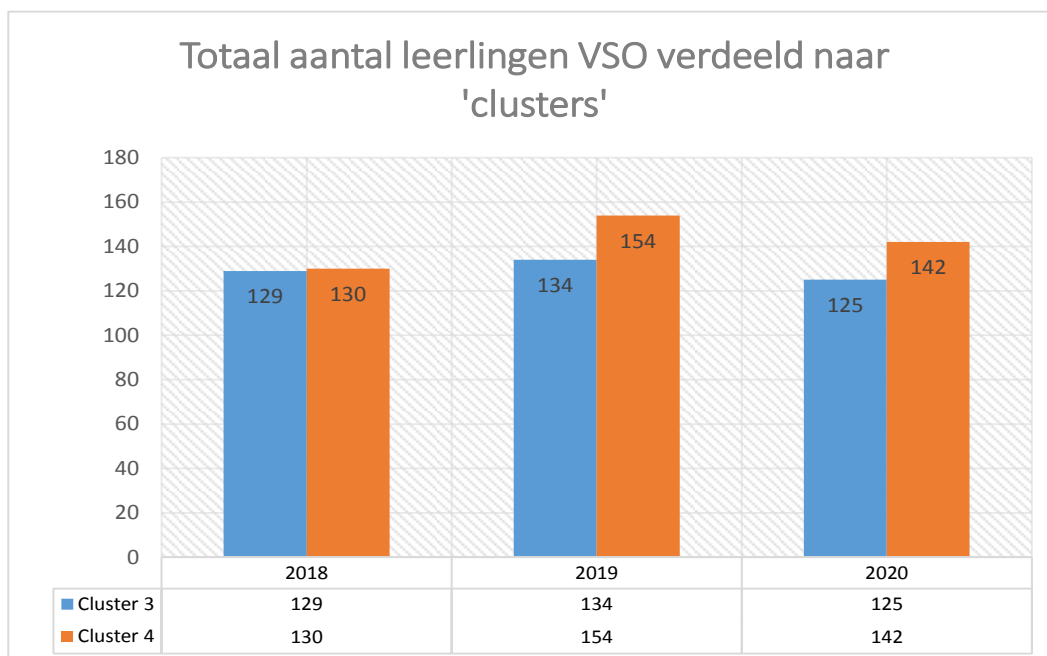
¹ AMG staat voor Arbeidsmarktgericht onderwijs

Niveau + leerjaar

Niveau	Leerjaar								Eindtotaal
	1	2	3	4	5	4 en 5	6	Entree	
AMG		5	1	3				1	10
VMBO Basis	4	8	2						14
VMBO Kader	6	4	2	2					14
VMBO KGT	5	2							7
VMBO TL	4	3	6	6					19
VMBO TL (schakel/link)			1	1					2
VMBO TL (trajectklas)		1							1
Havo		5	7		2				14
Havo (linkklas)		1	2			2			5
Havo (trajectklas)		1	1						2
VWO			1						1
Entree MBO 1								1	1
Eindtotaal	19	30	23	12	2	2	1	1	90

3.3 Cluster 3 en 4

Thuisnabij onderwijs geldt voor zowel cluster 3 (verstandelijk of lichamelijke beperking) als cluster 4 (gedrags- en/of psychische problemen)². Hoewel het praten over 'clusters voor speciaal onderwijs' achterhaald is, maakt het nog wel duidelijk dat het gaat om verschillende typen speciaal onderwijs. Vanuit beide clusters willen we jaarlijks meer leerlingen binnen regulier onderwijs opvangen (inclusiever onderwijs). We hebben de ambitie tot 2025 ieder jaar 5-8 leerlingen die nu naar een cluster 3 school gaan te kunnen opvangen in het Praktijkonderwijs. Daarnaast willen we ook jaarlijks 20-25 leerlingen die nu naar een cluster 4 school gaan, een passende plek bieden in het regulier onderwijs. Het betreft dan leerlingen van vmbo- tot en met gymnasiumniveau.

² **cluster 3**: scholen voor leerlingen die veel moeite hebben met leren en/of lichamelijke beperkingen en voor leerlingen die langdurig ziek zijn

cluster 4: scholen voor leerlingen met een psychische beperking (internaliserend en externaliserend)

Cluster 3

Op dit moment zijn er 125 leerlingen binnen het SWV Deventer die onderwijs in cluster 3 volgen. Hiervan volgt ongeveer 60% onderwijs binnen Deventer (VSO De Linde, 75 leerlingen). Het streven is dat in 2025 nog zo'n 75 tot 100 leerlingen uit Deventer gebruik maken van cluster 3 onderwijs. Voor deze leerlingen zijn er binnen Deventer en in de regio goede scholen voor cluster 3 onderwijs, uitbreiding van de mogelijkheden voor dit clusteronderwijs is dus niet nodig. Aandachtspunt voor dit cluster is het voortbestaan van VSO cluster 3 onderwijs binnen Deventer in verband met de afname van het aantal leerlingen. Zoals gezegd volgt ongeveer 60% van de cluster 3 leerlingen uit dit samenwerkingsverband onderwijs bij VSO De Linde. Bij een gelijkblijvend percentage zijn dat er in 2025 nog zo'n 55 leerlingen vanuit dit samenwerkingsverband.

Een interessante ontwikkeling binnen dit domein is de groeiende samenwerking tussen De Linde en Arkelstein. Deze is goed en bij beide bestaat de wens om de samenwerking in de komende jaren verder te intensiveren. Op dit moment wordt er al uitstekend samengewerkt in MatchPOinD³ en in de C-klas op Arkelstein.

Cluster 4

Van de 142 cluster 4 leerlingen (psychisch en/of gedragsmatig) binnen het SWV Deventer die nu naar het VSO gaan, gaan slechts 15 leerlingen (11%) in Deventer (VSO Deventer) naar school. Dit is ongeveer de helft van het totaal aantal leerlingen van VSO Deventer. Praktisch alle VSO leerlingen met internaliserende problematieken (ASS, angsten ed.) volgen onderwijs buiten Deventer. Terwijl juist voor deze groep het reizen met leerlingenvervoer (externe prikkels) extra belastend kan zijn. In 2025 maken er, uitgaande van de geformuleerde ambitie, nog ongeveer 70 tot 95 leerlingen gebruik van het VSO cluster 4 onderwijs. Net als binnen cluster 3 zullen ook hier niet alle cluster 4 leerlingen binnen Deventer hun passende onderwijsplek vinden. We gaan er vanuit dat het voor ongeveer 60 tot 80 leerlingen mogelijk moet zijn om passend VSO onderwijs binnen Deventer te creëren. Hiervoor zal het aanbod voor speciaal onderwijs in Deventer voor jongeren van 12 tot 20 jaar in de gemeente Deventer drastisch moeten worden uitgebreid. Het ligt overigens in de lijn der verwachtingen dat meer en betere VSO voorzieningen in Deventer ook leerlingen van 'buiten' zal aantrekken. Op dit moment volgen ook zo'n 15 leerlingen vanuit andere samenwerkingsverbanden onderwijs bij VSO Deventer, uitbreiding van onderwijsaanbod zal dit aantal eerder laten toe- dan afnemen.

³ MatchPOinD; Matchen Passend Onderwijs in Deventer. Een samenwerking op het gebied van arbeidstoeleiding tussen scholen en netwerkpartners met het doel een duurzame plek voor jongeren te realiseren.

4. Uitbreiding aanbod VSO in Deventer

Voor de uitbreiding van het aanbod van speciaal onderwijs zien wij globaal een drietal opties:

- De eerste optie is om het aanbod van cluster 4 onderwijs te verbreden naar TL / havo en vwo (VSO Deventer biedt nu alleen vmbo basis/kader) en dusdanig in te richten dat er zowel leerlingen met externaliserend als ook leerlingen met internaliserend gedrag terecht kunnen.
- De tweede optie is om voorzieningen voor speciaal onderwijs te creëren in (de buurt van) de Eddy Hillesum Lyceum-locaties en passend bij het onderwijsaanbod van deze locatie.
- De derde optie zou een variant op de eerste optie kunnen zijn door cluster 4 onder één dak met cluster 3 te brengen. In dat geval ontstaat er -vergelijkbaar met het Gentiaan College in Apeldoorn- een brede VSO-school voor al het speciaal onderwijs in Deventer. De haalbaarheid hiervan is mede afhankelijk van de ontwikkelingen binnen Pluryn en de toekomstige leerlingenaantallen. Of een dergelijke brede VSO school voldoende omvang zal hebben (inclusief leerlingen vanuit de regio) en of het voor cluster 3 ook wenselijk is, is nog niet onderzocht. Deze mogelijkheid wordt hier daarom alleen maar genoemd en is niet verder uitgewerkt.

Optie 1: verbreding en verdieping VSO cluster 4 onderwijs in Deventer

Op dit moment kunnen alleen leerlingen in de leerwegen van het VMBO en met voornamelijk externaliserende problematiek speciaal onderwijs volgen in Deventer. Leerlingen met internaliserende problematiek en andere leerniveaus gaan naar VSO scholen buiten Deventer. VSO Deventer is bestuurlijk onderdeel van Pluryn, maar dit bestuur heeft te kennen gegeven VSO Deventer op korte termijn te willen overdragen aan een externe partij. Gaat VSO Deventer over naar een andere organisatie dan zou dat een schoolbestuur moeten zijn die in staat en bereid is een veel breder cluster 4 onderwijsaanbod dan het huidige te realiseren in Deventer. Op dit moment voert het bestuur van Pluryn gesprekken met zowel De Onderwijsspecialisten als met SOTOG (stichting Speciaal Onderwijs Twente en Oost Gelderland). Deze schoolbesturen voor speciaal onderwijs hebben een groot aantal locaties voor speciaal onderwijs in de volle breedte en diepte van het speciaal onderwijs: naast cluster 3 onderwijs, ook cluster 4 voor alle niveaus (VMBO tot en met gymnasium). Voor De Onderwijsspecialisten geldt dat zij al onderdeel uitmaken van het Samenwerkingsverband VO Deventer (VSO De Linde), voor SOTOG geldt dat nog niet. Als duidelijk is onder welk bestuur VSO Deventer gaat vallen zullen de gesprekken over de realisatie van de verbreding en verdieping van het cluster 4 onderwijs binnen Deventer naar ook internaliserende problematiek en meerdere niveaus, vervolgd worden.

Het is nog een vraag of een dergelijke voorziening betaalbaar is te maken voor een groep van maximaal 95 leerlingen (inschatting van het aantal cluster 4 leerlingen in 2025 afkomstig uit SWV Deventer), waarbij rekening gehouden moet worden dat de leerlingen verschillende leeftijden, niveaus en ondersteuningsbehoeften hebben (zie ook de tabel op pagina 7). Bovendien zal er een (beperkt) aantal leerlingen zijn met een zeer specifieke ondersteuningsbehoefte die daarmee aangewezen zijn op navenant specialistische hulp. Dit zal in een school van deze omvang niet te realiseren zijn. Deze leerlingen zullen daarmee op een onderwijsvoorziening buiten Deventer aangewezen blijven. Hierbij dient wel vermeld te worden dat de meeste VSO scholen een regionale functie vervullen, het is dus niet uitgesloten dat er ook leerlingen van buiten het Samenwerkingsverband VO Deventer aangemeld gaan worden. Bij een beter geoutilleerde voorziening zal dat aantal zeker toenemen.

Optie 2: speciaal onderwijs in de nabijheid van Eddy Hillesum Lyceum locaties

Een tweede optie is om het aanbod van speciaal onderwijs meer te organiseren per niveau en in de nabijheid van regulier onderwijs. Hoe dichter bij elkaar georganiseerd, des te eenvoudiger en intensiever de samenwerking en des te toegankelijker de voorhanden zijnde expertise. Het 'oversteken' van leerlingen tussen specialistisch en regulier aanbod (hybride onderwijsvormen), vanuit een flexibele en meer op maat programmering, wordt hierdoor eveneens makkelijker te

organiseren. Met name de pedagogische kennis is daarbij van belang, ten aanzien van vakdidactiek kan gebruik gemaakt worden van de docenten in het reguliere onderwijs. Leerlingen zouden dan ingeschreven kunnen worden in het speciaal onderwijs, zodat gebruik gemaakt kan worden van de ruimere mogelijkheden en de grotere flexibiliteit ten aanzien van onderwijstijd en het doen van (staats)examen. Recente ervaringen met online onderwijs kunnen gebruikt worden om het onderwijs voor kleine aantallen leerlingen en meer flexibel te organiseren.

We onderscheiden 4 niveaus, aansluitend bij de wijze waarop het Ety Hillesum Lyceum het onderwijs heeft georganiseerd:

- **Praktijkonderwijs:** op dit moment volgen 20-25 leerlingen praktijkonderwijs binnen VSO de Bolster in Voorst. Sinds het vertrek van De Bolster uit Deventer is dit aantal leerlingen dat naar Voorst gaat de afgelopen jaren weer toegenomen. In 2025 zullen dit naar verwachting nog zo'n 10-15 leerlingen zijn. Dit zijn leerlingen die om gedragsmatige redenen intensieve ondersteuning nodig hebben. Deze leerlingen binnen Deventer onderwijs bieden vereist specifieke expertise van de doelgroep en zal mogelijk gebouwelijke aanpassingen met zich meebrengen.
- **VMBO (Basis/Kader/Nieuwe leerweg⁴):** het gaat om nu nog zo'n 40-55 leerlingen. In 2025 zullen dit naar verwachting zo'n 20-30 leerlingen zijn.
- **Theoretische Leerweg (t/m leerjaar 4) / Havo (onderbouw):** nu nog zo'n 20 - 35 leerlingen, in 2025 verwachten we 10-18. Ook hier: te weinig voor een eigenstandige locatie, maar inhuizing op Het Stormink zou wel een optie kunnen zijn.
- **Havo / vwo (onderbouw):** nu zo'n 10-20 leerlingen, in 2025 zal het om nog zo'n 10-12 leerlingen gaan. Op De Boerhaave is nu al sprake van een succesvolle samenwerking met De Onderwijsspecialisten (Het Gentiaan College) in het EP+. Deze voorziening zou uitgebreid kunnen worden door inschrijving in het speciaal onderwijs en nog intensievere samenwerking tussen Boerhaave en Het Gentiaan College. Ervaring leert dat bij de meeste leerlingen in havo / vwo de ontwikkeling zo danig positief verloopt, dat zij in de bovenbouw voldoende hebben aan ondersteuning in het Expertisepunt. Een enkele leerling zal ook dan beter af zijn in het speciaal onderwijs. Voor die leerlingen zou een voorziening à la Travo in Apeldoorn (samenwerking tussen de VAVO van Aventus en De Onderwijsspecialisten) een goede oplossing kunnen zijn.

De genoemde leerlingenaantallen zijn indicatief en kunnen fluctueren. Ze zijn mede afhankelijk van hoe het leerlingenaantal binnen regulier onderwijs zich de komende jaren ontwikkelt. Ook is moeilijk te voorspellen wat de aantrekkingskracht van deze voorzieningen zal zijn voor leerlingen vanuit andere samenwerkingsverbanden. In die zin zijn de cijfers indicatief en afhankelijk van toekomstige ontwikkelingen.

4.1 Huisvesting

Beide opties hebben gevolgen voor de huisvesting. De huidige locatie van VSO Deventer (cluster 4) voldoet niet meer aan de eisen van deze tijd en biedt sowieso weinig mogelijkheden voor uitbreiding. Om zowel internaliserende als externaliserende leerlingen onderwijs te kunnen bieden en ook op meerdere niveaus/leerwegen is meer ruimte en dus andere huisvesting noodzakelijk. In vergelijking met Optie 2 (VSO gekoppeld aan locaties EHL) heeft Optie 1 in die zin grotere gevolgen voor de huisvesting, daar voor deze optie een groter schoolgebouw noodzakelijk is en dat betekent naar alle waarschijnlijkheid ook grotere investeringen.

Bij optie 2 zou de VSO locatie voor het vmbo op het terrein óf in de nieuwbouw van De Marke geplaatst worden. Een eventuele voorziening voor TL / havo leerlingen zou in het gebouw van Het Stormink geplaatst kunnen worden, waarbij wel gekeken moet worden of er gebouwelijke

⁴ Vanaf 2022 worden in het VMBO de Gemengd Theoretische Leerweg en de Theoretische Leerweg samengevoegd tot 'de nieuwe leerweg'

aanpassingen noodzakelijk zijn. De leerlingen van havo / vwo onderbouw zouden gehuisvest kunnen worden op de Boerhaave, waarbij net als voor Het Stormink ook hier de vraag aan de orde is welke gebouwelijke aanpassingen dit eventueel vraagt. De leerlingen in de bovenbouw van de havo / vwo zouden dan gehuisvest worden bij de Vavo. Hierover zal te zijner tijd gesproken moeten worden met Aventus.

In 2024 is het schoolgebouw van Arkelstein afgeschreven, op dit moment is nog niet duidelijk wat dat voor het Praktijkonderwijs betekent. In de komende jaren zal nader verkend moeten worden wat de verschillende opties voor consequenties hebben voor de huisvesting. Eén van de -mogelijk interessante- opties zou kunnen zijn om Arkelstein en De Linde fysiek dichtbij elkaar te plaatsen om verdere samenwerking eenvoudiger te maken. Hoe geschikter de huisvesting en de voorhanden zijnde expertise inzetbaar is, hoe eenvoudiger een intensievere samenwerking kan worden gerealiseerd. Ook maakt dit het 'oversteken' van leerlingen, tussen specialistisch en regulier aanbod (hybride onderwijsvormen) vanuit een flexibele en meer op maat programmering, gemakkelijker. Veel meer dan een overweging is dat in dit stadium overigens nog niet.

5. Thuiszitters

Naast leerlingen die gebruik maken van het speciaal onderwijs, is er nog een groep leerlingen voor wie op dit moment ook geen passend onderwijsaanbod is in de nabijheid van Deventer: de thuiszitters. Veelal leerlingen voor wie vanwege hun ondersteuningsbehoefte (al dan niet in combinatie met een instabiele thuissituatie) schoolgang bij tijd en wijle moeilijk c.q. onmogelijk is. Voor veel van deze leerlingen dreigt het risico van langdurig thuiszitten en voortijdig schooluitval. Deze leerlingen zijn veelal vanwege angsten niet in staat school te bezoeken en in afwachting van hulpverlening. Het gaat om ongeveer 10 tot 20 leerlingen, maar vanuit preventief oogpunt (dreigende uitvallers) is het aantal misschien nog wel groter. Voor deze groep leerlingen is het van belang een voorziening te creëren waar ze naar toe kunnen, ze hulpverlening krijgen en onderwijs kunnen volgen. Mogelijk biedt hier een intensieve samenwerking met het primair onderwijs perspectief voor deze leerlingen. Analoog aan de werkwijze binnen het primair onderwijs zou er ook een voorziening moeten komen waar leerlingen van 12- 18 jaar, in een 'niet-schoolse setting' begeleid worden in hun schoolse taken en ondersteund worden op andere terreinen. Deze voorziening helpt in het (terug)vinden van structuur, dagindeling en voortgang en is gericht op terugkeer naar onderwijs. De komende periode wordt de haalbaarheid hiervan, al dan niet in samenwerking met andere samenwerkingsverbanden verder onderzocht.

6. Advies

Wij denken dat een verdere uitwerking van de ondersteuningsmogelijkheden in de gemeente Deventer binnen het speciaal onderwijs gewenst en noodzakelijk is, zeker voor het cluster 4 onderwijs. Daarbij lijkt optie 2 (*speciaal onderwijs in de nabijheid van Etty Hillesum Lyceum locaties*) vanuit de onderwijskundige kant het meest perspectiefrijk te zijn. Maar meerdere kleine vso-voorzieningen in stand houden is zowel kwalitatief als bedrijfsmatig een stevige opgave. En ook moet nog nader onderzocht worden of dat voor alle niveaus haalbaar is. Het vraagt dan ook nog nader onderzoek onder welke condities deze optie realiseerbaar is. Het bestuur van het SWV heeft de opdracht aan de stuurgroep 'inclusiever onderwijs' (en de projectgroepen) mede om die reden verbreed. De stuurgroep is door het bestuur van het samenwerkingsverband gevraagd na te denken op welke wijze er (een) kostendekkende voorziening(en) voor cluster 4 speciaal onderwijs gerealiseerd kan (kunnen) worden in de gemeente Deventer. Daarbij zouden de oplossingsrichtingen die voor de verschillende niveaus hierboven geschetst worden, verder uitgewerkt moeten worden. Het is daarbij gewenst dat ook andere ketenpartners, waaronder de gemeente (huisvesting) en Team Toegang Jeugd (jeugdzorg) deelnemen.

Om een goed en dekkend onderwijsnetwerk binnen of dichtbij Deventer te realiseren, is het noodzakelijk dat we de positieve ervaringen met de langjarige samenwerking met de gemeente Deventer vertalen naar meer uitgewerkte en structurele afspraken voor een duurzame en hoogwaardige inrichting van specialistische voorzieningen in Deventer. Met deze notitie geven we een richting en ambitie weer die nader geconcretiseerd moet worden en op haalbaarheid t.a.v. inhoud, huisvesting en financiën moet worden getoetst. Met name het huisvestingsvraagstuk vraagt daarbij de nodige aandacht van de schoolbesturen. Dit vraagstuk is het meest pregnant als het gaat om de vernieuwing van de huisvesting van VSO Deventer. Welke van de scenario's het ook wordt (wel / geen overdracht, alleen vmbo of breed VSO), nieuwbouw zal hier sowieso noodzakelijk zijn. Dit vraagstuk zal daarom als eerste door de verschillende betrokken partijen opgepakt dienen te worden. De huisvesting van leerlingen in de niveaus havo / vwo is aan de orde als het antwoord op de vraag 'op welke wijze er (een) kostendekkende voorziening(en) voor cluster 4 speciaal onderwijs gerealiseerd kan (kunnen) worden in de gemeente Deventer' beantwoord is.

7. Verklaring afkortingen

AMG: Arbeidmarktgericht onderwijs

ASS: Autisme Spectrum Stoornis

EHL: Eddy Hillesum Lyceum

EP: Expertisepunt binnen de locaties van EHL

SvPO: School voor Persoonlijk Onderwijs

SWV: Samenwerkingsverband Passend onderwijs Voortgezet Onderwijs Deventer

TL: Theoretische Leerweg binnen het vmbo

TLV: Toelaatbaarheidsverklaring voor het (voortgezet) speciaal onderwijs

Travo: havo 4 en 5 (samenwerking Gentiaancollege met ROC Aventus)

Vavo: voortgezet algemeen volwassenenonderwijs

VO: Voortgezet onderwijs

VSO: Voortgezet Speciaal onderwijs

VSO Deventer: voorheen Intermetzo